

Το φέρετρο του Εθνομάρτυρα Γρηγορίου του Ε΄

Οφειλομένη εξήγηση: Πρώτη φορά παίρνω ηθική άδεια να “εμπλέξω” σε γραφτό τον εαυτό μου. Θα ιδείτε γιατί και ελπίζω να με δικαιολογήσετε. Κι ακόμα: πιστεύω ότι οποτεδήποτε μπορεί να μιλήσει κανείς για τον Πατριάρχη της οδύνης. Καταλληλότερος όμως καιρός είναι από την 10ην Απριλίου, ανήμερα του Πάσχα το 1821 που απαγχονίστηκε, μέχρι την 19ην Ιουνίου που ετάφη στον Ναό της Αγίας Τριάδος στην Οδησό της Ρωσίας. Όλο αυτό το διάστημα των 2½ περίπου μηνών μεσολάβησαν στην Ελλάδα, την Κωνσταντινούπολη και τη Ρωσία συνταρακτικά γεγονότα που συνδέονται με τον Πατριάρχη. Σήμερα, μέρες που είναι, θα πάμε... εκδρομή. Αλλιώςτικη. Σαν εκείνες τις νοερές που παιδιά μας έβαζαν και κάναμε οι παλιοί, αγνοί και φλογεροί δασκάλοι. Και χρησιμοποιούσαν τη νοερή εκδρομή ως «εποπτικό μέσο» για να ζωντανεύουν τη διδασκαλία τους, μιας και τότε δεν υπήρχαν ηλεκτρονικά και άλλα μέσα, όπως σήμερα. Ο ίδιος την είχα κάνει πραγματικά πριν 28 χρόνια τέτοια εποχή, τότες που βρισκόμουν στην Κεφαλονιά. Και συχνά πυκνά έρχεται στο νου ιδίως σαν ζυγώνει ο καιρός της 25ης Μαρτίου και οι άλλες ημέρες που ακολουθούνε ίσαμε τη Λαμπρή και μετά.

Ήυρα και κάτι σημειώσεις. Λίγες. Τις είχα ακουμπήσει για να ξαλαφρώσω. Γιατί ό, τι πολύ με συγκινεί, όπως σημείωσα σ' άλλον καιρό και τόπο, μου φωνάζει: «Πρόσεξε. Αν σε συγκίνησα κράτησέ με. Μη μ' αφήσεις να φύγω, γιατί θα φύγω για πάντα. Εγώ το ίδιο δεν θα ξανάρθω ποτέ στη ζωή σου, όπως ήρθα σήμερα». Κι έχω τέτοιες αρκετές.

Οι σημερινές, ασύνδετες μάλλον μεταξύ τους. Έτσι δείχνουν. Σημάδι ότι είχα ταραχτεί. Το γράφουν άλλωστε καθαρά και το θυμάμαι κιόλας. Κι έχουν πολλές παύσεις. Φανερός εδώ ο κόσμος της σιωπής. Που κρατάει την ισορροπία εκείνη που δεν μπορούμε ν' αντιληφθούμε με τις πέντε αισθήσεις. Που όμως, αν δεν υπήρχε – η σιωπή λέω – θα γκρεμιζόμαστε.

Κι έχουν παύσεις οι σημειώσεις εκείνες γιατί δεν χωράνε σε λέξεις. Και σαν τις διαβάζεις σήμερα σαστίζεις. Απορείς. Ψυχανεμίζεσαι ανάμεσα στον κόσμο των λέξεων και τον κόσμο της σιωπής. Εκείνα που με συγκίνησαν τόσο θα προσπαθήσω ν' αναστήσω. Τα πολλά θα μεταφερθούν αυτούσια, όπως τότε που αυλακώνανε την ψυχή σε σημείο να μην πιστεύω πως ήμουν ο οργοτόμος τους (οργοτόμος = αυτός που χαράσσει όργον, αυλακιά. Δηλ. τη γραμμή στο έδαφος κατά τις αγροτικές εργασίες. Οργός => έργον + τέμνω). Όλοι ξέρουν πως η Κεφαλονιά – το τέταρτο σε έκταση νησί της Ελλάδος – είναι ένα μεγάλο μουσείο. Κι έτσι την αποκαλούν.

Κι επειδή είναι δύσκολο πολύ να τη διεξέλθεις και νιώσεις όσα έχει να σου δώσει όσο και να μείνεις, την ημέρα εκείνη του 1989 διαλέξαμε στην

τύχη , που αν είναι καλή γίνεται πραγματική ευ – τυχία , την κοντινή Μεταξάτα – Κεραμιές – Σβορωνάτα – Ντομάτα. Κάτι είχα ακουσμένα. Σκόρπια. Και να μπροστά μας μεταξύ Μεταξάτων και Κεραμιών το σπίτι που έμεινε ο μέγιστος των Φιλελλήνων Λόρδος Μπάϋρον από τον Απρίλη του 1823 μέχρι τον Δεκέμβρη του ίδιου χρόνου που έφυγε για το Μεσολόγγι όπου “διάλεξε τάφο”.

Γι’ αυτό δεν θα ειπώ τίποτα σήμερα . Υπόσχομαι όμως να μιλήσω σύντομα . Για το σπίτι και για το τελευταίο ποίημά του , που έγραψε μεσ’ στην αρρώστια και τον πυρετό λίγες μέρες πριν πεθάνει στο Μεσολόγγι σε ηλικία 36 μόλις ετών. Πάνω στο οποίο ένας πολύ μεγάλος ποιητής και φλογερός πατριώτης, ο Δωδεκανήσιος Φώτης Βαρέλης, συνέθεσε άλλο μεγαλειώδες και ξεχωριστό.

Έτσι συνεχίζουμε για τα Σβορωνάτα και τον μικρόν οικισμόν Ντομάτα στην είσοδο του οποίου υπάρχει τί νομίζετε; Η μεγαλύτερη και αρχαιότερη ελιά του νησιού και ίσως όλης της Ελλάδος. Είναι, λένε οι ντόπιοι, από την εποχή του Χριστού. Και πραγματικά , καθώς την περιεργάζεσαι πείθεσαι απολύτως. Μεγάλη τόσο ώστε να αποτελεί τουριστικό αξιοθέατο που σημειώνεται στα τουριστικά βιβλία και τους χάρτες.

Προχωρήσαμε στο χωριό Ντομάτα. “Σκλαβάτα”, λέει ο μπαρμπά Νικόλας ο Σκλάβος, που βρήκαμε έξω από την εκκλησία του χωριού στο προαύλιο, ένα γεροντάκι “γύρω στα 85 βάλε”, όπως είπε, Σκλαβάτα το λέγανε το χωριό μας την εποχή των Ενετών. Γιατί και για πόσα χρόνια και πότε το είπανε Ντομάτα, ανάκτορα δηλαδή (δώματα) ας το βρύνε οι δάσκαλοι και οι ερευνητές. Και συνέχισε ολοπρόθυμα μετά τις απαραίτητες συστάσεις.

Το ιστορικό : Παππούς μου ήταν ο Νικόλαος ή Νικολέτος ή Ιωάννης ή Μαρής Σκλάβος που βρήκε το σκήνος του Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε’ να επιπλέει στο Βόσπορο μετά τον απαγχονισμό του ανήμερα το Πάσχα του 1821 στη μεσιανή Πύλη του Πατριαρχείου. Εγγόνι εκείνου είμαι. Βρισκόταν με το πλοίο του απέναντι του Μπαλούκ παζάρ στο προάστιο του Γαλατά. Και όταν ανέβηκε πρωί πρωί, πριν ανατείλει ο ήλιος στις 14 του Απρίλη του 1821, ημέρα Πέμπτη στον κοιτωνίσκο του καταστρώματος, είδε κοντά στο πλοίο νεκρό σώμα , που δεν ήταν αποκεφαλισμένο κι έμοιαζε, απ’ τα μαλλιά και τα γένεια, κληρικού. Μαζί με τον γραφέα του Τρωϊάνο Χαραλάμπη και τους ναύτες Σκλάβο Ιωάννη, Στοϊάνο Διαμαντή και Νικόλα Πυλαρινό πήγε κοντά με μια βάρκα και τόφερε στο πλοίο. Το τύλιξαν σε ψάθα και το βύθισαν πάλι στο νερό, αφού το δέσανε κάτω από την τρόπη για να μη φαίνεται την ημέρα από την παραλία (τρόπη = η δοκός που αποτελεί το κατώτερο τμήμα του σκελετού των πλοίων εκτεινόμενη από την πλώρη μέχρι την πρύμνη κοινώς καρένα ή καρίνα). Και τούτα που σας λέω είναι επίσημα κι από πρώτο χέρι και μην ακούτε τι γράφουν στα βιβλία διάφοροι. (Η

περιγραφή είναι όπως την έκαμε ακριβώς ο μπάριμπα Νικόλας.)
>> Τα μεσάνυχτα τ' ανέβασαν στο πλοίο, με σκοπό να το ενταφιάσουν κατά χριστιανικό καθήκον. Μέχρι τότε δεν ήξεραν τίνος είναι το πτώμα. Τότε μάθανε από τον Κωνσταντίνο Βανέσο, που είχε καταφύγει στο πλοίο για να σωθεί από τα χέρια των Τούρκων κι ήταν ο υπηρέτης του Πατριάρχη, ότι το σώμα ήταν του κυρίου του κι ύστερα διαβεβαίωσαν γι' αυτό κι άλλοι. Τότες ο παππούς μου απεφάσισε να μεταφέρει το λείψανο στην Οδησό που ήταν ο προορισμός του και επικρατούσε το Ορθόδοξο Χριστιανικό δόγμα. >> Για να μην ανακαλυφθεί από τους Τούρκους, αφού το τύλιξαν "νεκρική οθόνη" (οθόνη = λευκό και λεπτό λινό ή βαμβακερό ύφασμα, λευκό πανί) και με караβόπανο, το 'κρυψαν στο κύτος του πλοίου στο έρμα (έρμα = πρόσθετο βάρος των πλοίων για να αυξάνεται η ευστάθειά τους, σαβούρα).

>> Και το πλοίο που βλέπετε εδώ σκαλισμένο πάνω από την πλάκα – δείχνοντας πάνω από την κυρία είσοδο του Ναού των Εισοδίων της Θεοτόκου – είναι ο "Άγιος Νικόλαος". Το γράφει άλλωστε καθαρά: "Ο ιερός ούτος Ναός ανεκηρύχθη δι' αποφάσεως του Υπουργείου Παιδείας τω 1957 Εθνικόν μνημείον. Το ανωτέρω πλοίον είναι "Ο Άγιος Νικόλαος" του πλοιάρχου Νικολάου Χαρ. Σκλάβου, του ανασύραντος εκ των υδάτων του Βοσπόρου το σκήνος του Οικ. Πατριάρχου Γρηγορίου του Ε' το 1821". Ολόκληρος δε ο Ναός ανήκε στην οικογένεια Σκλάβου.
>> Όταν ανοίχθηκε στο πέλαγος για την Οδησό κι ένιωθε πια ασφαλής, έδωσε εντολή κι έφτιαξαν ένα πρόχειρο φέρετρο με σανίδια του πλοίου που κάλυψαν με λαμαρίνες, ώστε να στεγανοποιηθεί. Και για ν' αντέξει ίσαμε την Οδησό το σκηνώμα του Πατριάρχη, γέμισαν το φέρετρο με οινόπνευμα (ρούμι). Έτσι μετά από 25 ολόκληρες ημέρες που έφτασαν στη Ρωσία – βρήκε μεγάλη φουρτούνα ο προπάππος μου και τα πλοία τότες δεν ήσαν γρήγορα σαν τα σημερινά – το σκηνώμα ήταν όπως το βάλανε. Άθιχτο σα ζωντανό.

>> Εκεί ο Τσάρος που είχε πληροφορηθεί τα διατρέξαντα στην Κωνσταντινούπολη και τον απαγχονισμό του πατριάρχη που συντάραξε τον κόσμο, όταν έμαθε πως το σκηνώμα του βρίσκεται στην Οδησό, έδειξε τεράστιο ενδιαφέρον και περισσότερο η τσαρίνα. Εξεδόθη λοιπόν αυτοκρατορική διαταγή, εξητήθηκαν από το αυλικό ιεροφυλάκιο χρυσούφанта αρχιερατικά άμφια, έγινε άλλο φέρετρο πολυτελέστατο και ακριβό και γενικά απεδόθησαν μεγάλες τιμές όπως άρμοζε σε Οικουμενικό Πατριάρχη μάρτυρα. Πράγματα που τα ξέρετε από την Ιστορία και τα γράφουν τα βιβλία.

>> Εκείνο όμως που δεν γράφουν είναι ότι έμεινε στον Νικολέτο Σκλάβο, που είναι εδώ που θα σας δείξω θαμμένος, το αρχικό φέρετρο, το πρόχειρο. Που για 25 ολόκληρες ημέρες δέχτηκε το σώμα του Πατριάρχη μας. Ερχόμενος δε εδώ στην Κεφαλονιά το τοποθέτησε στην εκκλησία των Εισοδίων της Θεοτόκου που είμαστε τώρα κι ήταν

εκκλησία της οικογένειας.

>> Έπαθε μεγάλες ζημιές στους σεισμούς το '53 αλλά την ξαναφτιάξαμε όπως ήταν. Κι έχει κι ένα τέμπλο περίτεχνο, χρυσωμένο. Και μόνο άλλο ένα παρόμοιο υπάρχει στον κόσμο, κάπου στη Ρωσία. Θα το ιδείτε και θα το θαυμάσετε.

>> Να συμπληρώσω μόνο προτού μπούμε μέσα , γνωστά αλλά χρήσιμα, ότι τη γενική καταστροφή όλων των Ελλήνων της Κωνσταντινουπόλεως κατά την πρώτην ημέραν της Αναστάσεως του 1821 και πρώτα πρώτα το θάνατο του Πατριάρχη , αποφάσισε το συμβούλιο των υπουργών του Οθωμανικού κράτους αντί του Σουλτάνου Μαχμούτ. Επίσης αποφάσισε τον νεκρόν να σύρουν εις τις αγυιές (= οδούς και λεωφόρους) της Πόλεως. Έτσι αφού ιερούργησε την ημέρα του Πάσχα προσκλήθηκε στην πύλη κι από κει απήχθη και απαγχονίστηκε στη δεύτερη πύλη του Πατριαρχείου. Μαζί θανατώθηκαν με τον ίδιο τρόπο άλλοι έξι (6) Συνοδικοί αρχιερείς σε διάφορους τόπους της Πόλης. Τα σώματα όλων έμειναν στην αγχώνη για τρεις ημέρες να τα βλέπει ο λαός. Η αιτία που κρεμάσανε τον Πατριάρχη ήταν γιατί ήταν μυστικός πρωτεργάτης της Επανάστασεως. Και αυτό γράφτηκε στο έγγραφο της καταδίκης που κρέμασαν στο λαιμό του.

>> Μετά τρεις ημέρες το σώμα ξεκρεμάστηκε και πουλήθηκε για 800 γρόσια στους Εβραίους οι οποίοι το έσυραν στους δρόμους της Πόλης κραυγάζοντας ότι "αυτός είναι ο βασιλεύς των χριστιανών. Κι ας γνωρίζουν τα έθνη ότι ένας είναι ο οικουμενικός αυτοκράτορας. Ο Σουλτάνος Μαχμούτ. Δεν υπάρχει γι' αυτόν τόπος στο κράτος να ταφεί". Κατάρες δε και ύβρεις κατά του Χριστού έρχονταν από παντού. Όπως: "Χριστιανοί γιατί δεν έρχεται ο Θεός σας να θαυματουργήσει; Να σώσει τον αντιπρόσωπό του και να τον αναστήσει;" Και τελικά το πέταξαν στη θάλασσα αφού έδεσαν μια πέτρα στο λαιμό του, και την εντολή κανείς να μην τολμήσει να τον ανασύρει. Τα υπόλοιπα τα ξέρετε . Σας τα είπα. Μπήκαμε στο Ναό. Ανάψαμε κερί στην Παναγιά και κατευθυνθήκαμε ίσια μπροστά. Τι ήταν αυτό που αντικρύζαμε, Θεέ μου! Τι φτέρωσε το νου, τα χέρια, την ψυχή του καλλιτέχνη, που ποτέ δεν θα μάθουμε ποιος ήταν , που σμίλεψε ολόκληρο το περίτεχνο τούτο έργο ! Είχα ιδωμένο το τέμπλο του Πανορμίτη στη Σύμη και λογάριαζα πως άλλο ανώτερο στην τέχνη δεν υπάρχει. Να όμως που τούτο αν όχι ανώτερο ισάξιο και ισοϋψές σίγουρα.

Ύστερα ο μπάρμπα Νικόλας μας οδήγησε στη βορινή πλευρά του Ναού και μας έδειξε σε ειδικό χώρο, και δίπλα του την Ελληνική σημαία, το πρώτο λαμαρινένιο πρόχειρο φέρετρο που για 25 ημέρες δέχτηκε το Σώμα του Πατριάρχη.

Μπροστά στο φέρετρο : Μεγάλο πολύ για φέρετρο. Και πλατύ. Ξέφευγε απ' τις διαστάσεις και τα όρια του συνήθους. Λες και το σώμα που δέχτηκε δεν ήταν κάποιου ψηλού αλλά πανύψηλου. Ανθρώπου θεόρατου.

Σκούρο. Σχεδόν μαύρο. Πριτσινωτό . Με εξωτερικά στοιχεία τέτοια που τόβγαζαν έξω από όρια και δίδανε μια τραγική ομορφιά που οδηγούσε ίσια στα Άγια των Αγίων του Έθνους. Τούτο το φέρετρο μου φάνηκε ανήκουστα μεγάλο.

Αλήθεια πώς αποκτούν, Θεέ μου, υλικά πράγματα διαστάσεις μύθου! Γιατί τ' άγγιξε το χέρι κάποιου μεγάλου. Η πένα π.χ. του ποιητή Κ.Π. Καβάφη. Λες κι έλαβε κι αυτή απ' το ποιητικό του μεγαλείο. Και μ' άλλη καμιά δεν θα μπορούσε να γράψει ο ποιητής όσα έγραψε. Ή η σέλα του αλόγου του Παπαφλέσσα. Ή η περικεφαλαία του Κολοκοτρώνη. Σα να πέρασε κάτι από τον στρατηγικόν νουν εκείνου απλώς γιατί τ' αντικείμενο αυτό φορέθηκε στο κεφάλι του. Ή το κελί που κρατήθηκε.

Και να τώρα βρίσκομαι μπροστά στο φέρετρο που δέχτηκε νεκρό ολόκληρο το Άγιο Σώμα του Εθνομάρτυρα. Βουβή θλίψη με κυρίεψε. Πόσην ώρα στάθηκα μπροστά σ' ένα αντικείμενο που εδιηγείτο αμίλητα, σ' οδηγούσε σ' άλλους τόπους και εποχές, αντηχώντας πόνο που μεταρσιωνόταν σε περισυλλογή και κατάνυξη, δεν θυμάμαι. Είδα τη Δημητσάνα, τη Σχολή του Φιλοσόφου, τη μονή των Αιμιαλών, τους μύλους, τον Κολοκοτρώνη, την Κλινίτσα ψηλά. Αγνάντεψα από κει το κάστρο της Καρύταινας, το ξέσπασμα της Επανάστασης στην Αρεόπολη, τη διακήρυξη στις ευρωπαϊκές αυλές "από το Στρατόπεδο των Σπαρτιατών" – κι οι Σπαρτιάτες δεν είχαν ξεχαστεί ποτέ – την απελευθέρωση της Καλαμάτας.

Είδα τη σύλληψη του Πατριάρχη. Το κατηγορητήριο δίχως απολογία και δίκη κρεμασμένο στο λαιμό του ως "μυστικός πρωτεργάτης της εξεγέρσεως των Ρωμιών". Την παράδοσή του στο δήμιο, το σκοινί του απαγχονισμού μετά την παράδοσή του στους Εβραίους για 800 γρόσια. Τη βαρειά πέτρα που δέσανε στο λαιμό του – Τρίτη φορά νεκρόν πια ύστερα απ' το κατηγορητήριο και το σκοινί της κρεμάλας που τον πέρασε από τη ζωή στο θάνατο και στην αιωνιότητα – πριν τον πετάξουν στη θάλασσα για να μη βγει ποτέ, αλλά να γίνει ο ενάλιος τάφος του. Και το συναίσθημα που ένιωσα ήταν τρομακτικό.

Είδα τη θάλασσα να τον βγάνει στον αφρό και να τον παραδίδει στη νύχτα να τον φυλάξει. Και "του μάρτυρα τα πόδια χτυπήσανε την πρύμνα μια φορά... κι ύστερα πάλε την πλώρη", όπως λέει ο ποιητής, σα να χτυπούσανε την πόρτα της Ιστορίας. Κι είδα τη βαθύτερη εικόνα του ξεσηκωμού, ύστερα από 400 χρόνια σκλαβιάς.

Είδα το Νικόλαο Σκλάβο στον κοιτωνίσκο του καταστρώματος να το βλέπει επιπλέον την αυγή της 14ης Απριλίου, να τ' ανεβάξει στο πλοίο, να το βυθίζει πάλι στο νερό, από την τρόπη κάτω, για να μη φαίνεται την ημέρα από την παραλία. Είδα να τ' ανεβάζουν τα μεσάνυχτα, να το τυλίγουν "νεκρική οθόνη" και να το κρύβουν στο έρμα.

Είδα να φτιάχνουν το λαμαρινένιο τούτο φέρετρο καρφώνοντας τις

λαμαρίνες στις σανίδες με τελάκια γαρυφαλάτα, τόνα κοντά στο άλλο πριτσινωτά, λες και τα κένταγε μοδίστρα στη μηχανή της, όπως είναι και τα βλέπω τώρα. Και τούτο το φέρετρο, ιδέα και σύμβολο, δέχτηκε για 25 ολόκληρα ημερόνυχτα το Σώμα του Πατριάρχη δίχως να αλλοιωθεί, αναπέμποντα βουβούς ψαλμούς.

Κάτι τέτοιες ώρες ένα αντικείμενο σε φέρνει ίσια στην καρδιά της Ιστορίας. Εκεί όπου όλα ακινητούν. Και δεν υπάρχει παρελθόν, παρόν, μέλλον. Εκεί όπου "Θεός, τόπος, άνθρωπος γίνονται ένα", όπως λέει ο ποιητής. Και συνεχίζουν να ζουν σαν ένα. Κάθε λεπτομέρεια της Ιστορίας ολοζώντανη στο σκούρο τούτο φέρετρο. Και μέσα ο Πατριάρχης ντυμένος το σκούρο ράσο του σ' επαφή με τη μοίρα όλου του Γένους των Ελλήνων. Κι εκεί πια αποθέτεις θεληματικά την καρδιά σου μαζί με τους πυκνωμένους παλμούς της σκέψης που εστιάζονται σε ένα. Πώς άντεξε τούτο το φέρετρο όλο το βάρος της Ελληνικής Ιστορίας και όρθωσε κάστρα τις ψυχές των Ελλήνων;

Κι εκεί μπροστά στο φέρετρο, μέσα στον Ναόν των Εισοδίων της Θεοτόκου, στα Ντομάτα της Κεφαλληνίας έτσι σαν προσευχή άρχισα ν' απαγγέλλω. (Το κρέμασμα του Πατριάρχη, η παράδοση του λειψάνου στους Εβραίους, το ριζιμό του στη θάλασσα και την ανεύρεσή του, αθανάτισε ο εθνικός μας ποιητής Αριστοτέλης Βαλαωρίτης. Το θυμόμουν απ' το Δημοτικό σχολείο. Από τότε που οι δασκάλοι βάνανε τα παιδιά κι εμάθαιναν απ' έξω τα ποιήματα και δεν τα 'λεγαν απ' το χαρτί.

Κρατημένο χρόνια στην ψυχή για να λυθεί λες τούτην την ώρα ξαφνικά. Συνιστώ στους αναγνώστες μεγάλες παύσεις στ' αποσιωπητικά. Εδώ κρύβουν μέσα τους το μεγαλύτερο σύνολο ήχων.)

... Ένας στον άλλο επάνω

λογομαχούν, αφρίζουνε. Στη μεσινή τη θύρα

σε λίγο τρίζει το σχοινί... Αλαλαγμός, κατάραις ...

Σπαράζει τ' άγιο λείψανο ... Τ' αχόρταγα τα όρνεα

ολόγυρά του σφίγγονται. Του ξέσχισαν τα ράσα ...

Ξεγύμνωσαν τα στήθια του κι εφάνηκε στον ήλιο

απόκρυφη λαβωματιά ... Πλακώσαν κι οι Εβραίοι

και ξεκρεμάσαν το νεκρό. Αρπάζουν την τριχιά του

δαιμονισμένοι τρέχουνε... Οπίσωθε αλυχτούσαν

χιλιάδες σκύλοι νηστικοί... Εφτάσαν στ' ακρογιάλι ...
Στου Πατριάρχη το λαιμό δένουν σφιχτά μια πέτρα
και μ' ένα ρυάσιμο * βραχνό, που τ' άκουσαν οι τάφοι
και τα παιδιά μέσ' στην κοιλιά, στα χέρια τότε παίρνουν
και τον πετούν στη θάλασσα... Νυχτώνει... ο πεθαμένος
προβαίνει στην αστροφεγγιά... Σιωπηλά τ' αγέρι
φυσά μέσ στ' άσπρα του μαλλιά... Το λείψανο αρμενίζει...
τ' ακολουθούν τα κύματα... Η νεκροσυνοδεία
σ' ένα καράβι σταματά... Του μαρτυρά τα πόδια
χτυπούν στην πρύμνη μια φορά... χτυπούν πάλαι την πλώρη...
Ετρίξανε οι ξυλοδεσαίς... Ξυπνούν ... Τον ανεβάζουν...
Εμπρός Του γονατίζουνε. Ο πρωτοσύγγελός Του
τόνε γνωρίζει... Του φιλεί το μέτωπο, τα χέρια...
Σηκώνουνε το σίδερο... Με τα πανιά απλωμένα
σχίζει την άβυσσο ο νεκρός στο ξυλοκρέββατό Του ...

(*ρυάσιμο: (για θηρία και σκυλιά) = ουρλιαχτό (από το
ρυάζομαι > ωρύομαι = ουρλιάζω)

Απάγγειλα λέω το απόσπασμα από το τέταρτο άσμα με τίτλο
"αποκάλυψις" του μεγάλου ποιήματος "Αθανάσης Διάκος" του Εθνικού
μας ποιητή Αριστοτέλη Βαλαωρίτη. Όπου ο ποιητής συμπεριλαμβάνει
και τον θάνατον του Πατριάρχη, γιατί , όπως ο ίδιος γράφει, "καίτοι
πρόκειται περί γεγονότος τετελεσμένου πρό δεκατεσσάρων ήμερών,
οὐδείς ὁ ἀγνοῶν ὅτι καθ' ἦν ὥραν παρεδίδετο εἰς τάς φλόγας ὁ Διάκος,
τό λείψανον τοῦ Γρηγορίου διεπέρα σῶον καί ἄφθαρτον τόν Εὐξείνον
Πόντον καί ὅτι τό μετακομίζον τό ἱερόν φορτίον πλοῖον τοῦ ἐκ
Κεφαλληνίας Ἰωάννου Σκλάβου μόνον κατά τήν 11ην Μαΐου
ήγκυροβόλησεν εἰς Ὀδησσόν. Ἔτσι – συνεχίζει ο Βαλαωρίτης –
ήσθάνθην ἀνέκφραστον ἀγαλλίασιν ὅτε εὔρον τόν κρίκον δι' οὗ
συνεξεύγνυτο ἡ φρικωδεστάτη τοῦ Διάκου τελευτή μετά τῆς

ἀπαγχονίσεως τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου καί τῆς ἐκ τῶν σπλάχνων τοῦ Βοσπόρου θαυμασίας ἀναδύσεως τοῦ Ἱεροῦ Ἐκείνου λειψάνου” (Αριστοτέλης Βαλαωρίτης Ἀπαντα. Επιμέλεια Πολυβίου Βοβολίνη (Λευκαδίου) . Διεθνείς Εκδόσεις Δελή Χρυσού σελ. 358, 323, 320)

Το φέρετρο, οι σκέψεις, η απαγγελία με είχαν συνεπάρει. Κι είδα και τον ίδιο τον Πατριάρχη παιδί σκλάβο, κινημένο από τη Δημητσάνα, σε ξένο τόπο, σ’ ένα κόσμο άγνωστο κι απέραντο, σαν πουλάκι χαμένο, να κυττάει γύρω του και να τρέμει. Όχι σαν που τρέμει άνθρωπος. Αλλά σαν που σπαράζει ο δίκαιος και αγνός όταν τον καρφώνει η κακία των υποκριτών και τον λέν’ προδότη οι δικοί του, εμείς. Σαν που δέχεται ο γενναίος βουβά τη συκοφαντία ότι λιποτάχτησε... Και του περνάμε σχοινί στο λαιμό τέταρτη φορά... Τελειώνοντας απλώθηκε σιωπή.

Μ’ έφερε εις εαυτόν η γεροντική φωνή του μπάρμπα Νίκου του Σκλάβου που φανερά συγκινημένος και δακρυσμένος είπε:

* Μας το ζητήσανε οι Δημητσανίτες και παρακάλεσαν να τους το δώσουμε. Μα εμείς αρνηθήκαμε. Δεν δεχτήκαμε να το συζητήσουμε καν. Γιατί τι θάχει το χωριό μας ; τι θα ’χει η Κεφαλονιά; (Στο μυαλό του ταύτιζε το φέρετρο μ ‘ ολόκληρο το νησί). Ὑστερα εκείνοι έχουν τόσα απ’ τον Πατριάρχη. Τη Σχολή που σπούδασε , το σπίτι του , τα γραφτά του ... Μα τώρα για πέστε μου, συνέχισε, εσείς που είστε από ‘κει, μήπως πρέπει να το δώσουμε; Πιστέψτε με, η γνώμη σας θα μετρήσει. (Αλήθεια τί νάβλεπε εκείνη την ώρα ο απευθείας απόγονος του Νικολάου, Νικολέτου, Ιωάννη, Μαρή Σκλάβου κι ήταν έτοιμος να συζητήσει μετά από 170 χρόνια την παράδοση του φερέτρου στη Δημητσάνα;)

* Τί να σου πω αιώνιε Έλληνα; Μπάρμπα Νίκο τί να σου πω; Δώστε το ; Μην το δίνετε αυτό το φέρετρο που “ακουμπάει η Ελλάδα” όπως έλεγε ο ποιητής για άλλον ποιητή τις μαύρες εκείνες ημέρες της σκλαβιάς, κι εγώ παίρνω τα λόγια του, γιατί δεν βρίσκω δικά μου να βγω πέρα (“Οὐ γὰρ ῥᾶστον ἀρρήτων ἐπέων πύλας ἐξευρεῖν”)

Ποιός αλήθεια θα τολμήσει να το σηκώσει στα χέρια του ; Να σηκώσει την Ελλάδα. Και μήπως αυτό είναι ερώτημα από ’κείνα που δεν θα μπορέσει κανείς να απαντήσει; Ὑστερα ή εδώ ή εκεί ή αλλού, μήπως δεν είναι παντού αρκεί οι Έλληνες να το μάθουν και να το κλείσουν στην ψυχή τους, στα άγια των αγίων;

Φίλησα το μπάρμπα Νίκο που αναπάντεχα μου χάρισε ίσως την πιο σημαντική μέρα της ζωής μου. Που έχει τυπωθεί στην ψυχή η εικόνα εκείνου του φερέτρου ανεξίτηλα. Με ’κείνα τα καρφιά, τα γαρυφαλάτα τελάκια καρφωμένα τόνα δίπλα στ’ άλλο ακριβώς, δίχως κενό πουθενά σαν ραμμένα σε μηχανή της φύσης όπως ραφές κρανίου.

Κι όταν έρχεται η κουβέντα σε θέματα εθνικά και στην Ελλάδα ή ζυγώνουν εθνικές γιορτές, εκείνη η εικόνα, παρουσιάζεται μπροστά μου και ξετυλίγει από Γιβλαρτάρ μέχρι Κολχίδα κι από τη γη ως τ’ άστρα,

όλο της Ελλάδος το κοσμογόνο ιστορικό μεγαλείο από τη βαθεία αρχαιότητα ως τα σήμερα. Και είναι η μόνη που με κρατά σκλάβον, αμίλητον και βουβόν...

Περίεργη η εποχή μας. Έπνιξε τον Έλληνα στην αμφισβήτηση. Κι όπου καθαρό νερό το θολώνει, το δηλητηριάζει κι ύστερα μας καλεί να το πιούμε. Και το χειρότερο, οι κομπογιαννίτες της επιστήμης καταφέρνουν κάποτε να περνάνε το φαρμάκι για γιατρικό.

Κι εκεί που οι υπάρξεις πίστευαν και προσεύχονταν, τώρα βλαστημάμε. Γκρεμίζουμε κάθε όσιο και ιερό έτσι για να γκρεμίσουμε. Και γύρω μας βλέπουμε μόνο ερείπια, χωρίς να μπορούμε να ορθώσουμε κάτι. Και η μεγαλύτερη κατεδάφιση μετά τη γλώσσα μας "του φορέως της Ιστορικής αιωνιότητος του Ελληνισμού", όπως έλεγε ο Ι.Ν.Θεοδωρακόπουλος, έγινε και γίνεται στην Ιστορία μας. Κι ακούμε: Το '21 ταξική Επανάσταση. Οι απελευθερωτικοί αγώνες του '12-'13 ιμπεριαλιστικοί πόλεμοι, η Εκκλησία σκοταδισμός. Παραμύθια η Πίστη, η Πατρίδα, το Έθνος. Το κρυφό Σχολειό, ο χορός του Ζαλόγγου, συνωστισμός στη Σμύρνη, τ' αρχαία ελληνικά νεκρά... Κι ο Πατριάρχης προδότης αφού αφόρισε την Επανάσταση...

Χωρίς ποτέ να τους απασχολήσει τί σήμαινε αυτός ο αφορισμός. Γιατί οι Τούρκοι κρέμασαν στο λαιμό του βαρύ σταυρό το "κατηγορώ" παρά τον αφορισμό. Γιατί οι ίδιοι οι "αφορεσμένοι", οι αγωνιστές, οι ήρωες, οι αρχιερείς, οι πολεμάρχοι τον ξέχασαν. Αντιπαρέρχονται το σουλτανικό διάταγμα που τον κήρυσσε "άνικανον διά τήν διατήρησιν τῆς τῶν λαῶν ὑποταγῆς". Και κατεδικάσθη γιατί "ἐφάνη ἀχάριστος καί ἄπιστος πρὸς τήν Πύλην καί ραδιοὔργος". Πρέπει να γκρεμιστεί από κει που τον έχει τοποθετήσει η συνείδηση του Γένους. Γιατί η τέχνη (ποίηση, ζωγραφική, γλυπτική, λογοτεχνία) με τις δικές τους φτερούγες, τον ύψωσαν στους ουραμούς; Γιατί ... Γιατί ... Γιατί ...; Να μάθουμε επιτέλους να απαντάμε έμπεδα στα "γιατί".

Και "επιστήμονες ιστορικοί" μη έχοντες άλλο τι, να γκρεμίζουν αφήνοντας στα χαλάσματα τις παράφωνες κραυγές τους. Χωρίς ποτέ να σκεφτούν εκείνο που παραγγέλλει ο Θουκυδίδης "Σκέψασθε ἐν οἴῳ εἶδει ἑκάτεροι ἡμῶν τοῦτο ἔπραξαν" (Σκεφθείτε κάτω από ποιες συνθήκες ο ένας κι ο άλλος κάνουν τούτο ή εκείνο (Θουκ. Γ' 62) Κάτω από ποιες συνθήκες ενήργησε ο Πατριάρχης κι ανταμοιβή του ήταν η κρεμάλα και κάτω από ποιες συνθήκες οι σημερινοί "επιστήμονες". Λησμονώντας ότι η Λευτεριά μας είναι βγαλμένη και απ' τα κόκκαλα του Γρηγορίου του Π.Π.Γερμανού, του Διάκου, του Παπαφλέσσα, του...του...του.

Χωρίς να σκεφτούν μήπως έτσι πλέκουν πάλι σκοινιά στους ύπουλους καιρούς να (ξανα)φουρκίσουν τον Πατριάρχη. Όχι οι Τούρκοι αλλά εμείς οι ίδιοι. Γιατί οι Ρώσοι με τις φοβερές μυστικές τους υπηρεσίες και την εποχή εκείνη όχι μόνον δεν βρήκαν ουδέν μεμπτόν αλλ' "ηὐδόκησεν ἡ Αὐτοκρατορική Μεγαλειότης". Το δε μέγα πλήθος κατά τον ενταφιασμόν

του Πατριάρχου την 19η Ιουνίου 1821 ἔπέδειξεν τοσαύτην εὐσέβειαν ὥστε οἱ πάντες ἤθελον να ἀσπασθῶσι τὰ ἄμφια ἢ την σορόν τοῦ ἱερομάρτυρος, δεν ἠδυνήθησαν οὐδέ διά τούτου να ἱκανοποιήσωσι τον εὐσεβῆ ζῆλον αὐτῶν, ἀλλά συνοδεύοντες αὐτόν ἀναρίθμητοι μέχρι τοῦ τόπου τοῦ ὀρισμένου πρὸς ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος αὐτοῦ, διετράνωσαν τον ζῆλον αὐτῶν κατακόψαντες εἰς ἐλάχιστα τεμάχια τὴν σινδόνα δι' ἣς κατεβιβάσθη εἰς τὸν τάφον ὁ νεκρός. Ἦτο ἀδύνατον, εκλαμπρότατε, να ἴδη τις ἄνευ συγκινήσεώς μας με πόσον ζῆλον ἕκαστος κατεφίλει τὸ ἐπιτευχθέν τεμάχιον, ἀπέθετεν αὐτὸ εἰς τὸν κόλπον ἢ συνέσφιγγεν ἐπὶ τῆς καρδίας...” (Από την έκθεση του Αρχιμανδρίτου Θεόφιλου ἐξ Οδησσοῦ πρὸς τον πρίγκιπα Α.Ν. Γαλίτσην).

Και εντέλει υποτάσσουμε σιγά σιγά το ἔθνος μας κάτω ἀπὸ την παντιέρα κάποιας ἀπροσδιόριστης παγκοσμιοποίησης. Ἐνὼ οἱ σύγχρονοὶ του, ὅπως λέει ο Σολωμός:

Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ πολεμάρχοι περιζώνουνε πυκνοὶ

Την ψυχὴν του Πατριάρχου που τον πόλεμον ευλογεῖ.

ΥΣΤΕΡΟΛΟΓΙΟ : I. Παρακαλῶ τους ἀναγνώστες να δικαιολογήσουν την ἀνάμιξη γεγονότων, ιστορίας, συναισθημάτων, κρίσεων, ποιήσης. Δεν μπορούσα ἀλλιῶς να βγω πέρα παρά μόνον με τη βοήθεια ὄλων. II. Και μία σύσταση: Ἄν βρεθεῖτε στην Κεφαλονιά μην ἀμελήσετε, ὅσοι Ἕλληνες, να ἐπισκεφθεῖτε τα Ντομάτα, πολὺ κοντὰ στο Ἀργοστόλι, και να ἰδεῖτε το φέρετρο του Ἐθνομάρτυρα Πατριάρχου Γρηγορίου του Ε΄. Να εἴστε βέβαιοι ὅτι αἰφνίδια θα σας ἀποκαλύψει ὅλα τα συντριπτικὰ μυστικὰ της Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.